Bokmelding

Helje Kringlebotn Sødal/Hans Hodne/Pål Repstad, Inger Margrete Tallaksen. *Religioner og livssyn i skolehverdagen.* Cappelen Damm Akademisk, 2018 (359 sider).

Espen Schetne/Thor André Skrefsrud (red). *Å være lærer i en mangfoldig skole.* Gyldendal, 2018 (312 sider).

Anmeldt av Per Bjørnar Grande,

dosent i Religion, livssyn og etikk ved Høgskulen på Vestlandet. E-post: pbg@hvl.no

Det største problemet med lærebøkene på høyskole og universitet er at de ikke er skrevet for studenter, men for kolleger. Alle vi som jobber faglig ved universitet og høyskole, har brukt studietida og arbeidslivet på å strekke oss mot de mest avanserte teoriene. Vi tenner på vanskelig tilgjengelige tekster. Vi føler oss opphøyd i forhold til resten av menneskeheten når vi endelig har knekt koden. Det er derfor svært forståelig at vi tar denne eleverte holdningen med oss inn i undervisningen og i lærebokskrivningen.

Er det da rart at lærebøkene ofte er for vanskelige for studentene når det avanserte, komplekse, utilgjengelige var og er selve normen i utdanningsforløpene våre?

Det andre problemet med tanke på lærebøker, er forlagenes lærebokpolitikk. Den er mer og mer basert på salgstall. Det betyr at en fagbokforfatter må overbevise forlagsredaktøren om at dette først og fremst er en bok som kommer til å selge godt. At en fagbok selger, betyr i praksis at den blir pensum. Derfor skriver akademikere i Norge pensumbøker. Det vil si fagbøker fordekt som pensumbøker. Er det ikke pensumbøker, forsøker man å vri det til slik at det går inn under rubrikken pensumbøker. Dette fører til vanskelig tilgjengelige pensumbøker og få innovative fagbøker.

Opprettelse av fagforlag ved lærestedene, à la university press, ville kunne forhindre at de fleste fagbokforfatterne ikke får utgitt sine mer spennende og fagtungte manus. Slik som det nå er blitt, må man gå på akkord med stoffet i seg selv, ofte skjult bak spede forsøk på å omforme boka til ei pensumbok.

Boka *Å være lærer i en mangfoldig skole* er en antologi. I lys av å være skrevet for Pedagogikk og elevkunnskaps-faget (PEL), er det både en styrke og en svakhet at forfatterne er eksperter på sine felt. Det betyr god forskning, samtidig som boka blir bygd mer på forfatternes kompetanse enn helheten i PEL-faget.

Hva er så PEL? Det er ikke et fag i skolen, men et fag som gjennom fokus på det flerkulturelle og lærerens/elevens læring skal prege alle de andre fagene.

PEL er et fag skreddersydd for høyskolestudenter. PEL skal styrke OECD sitt krav om lærerutdanningens sterkere integrering. Før var fag og pedagogikk mer skilt fra hverandre. PEL derimot er bygd på en felles kulturforståelse der religion er en essensiell del av kulturbegrepet. De 15 studiepoengene knyttet til KRLE skal styrke lærernes kompetanse i et flerreligiøst og flerkulturelt samfunn. PEL skal altså foregå over tre år og erstatte pedagogikk-faget. Det er et emne på 60 studiepoeng (1 år) i løpet av en femårig lærerutdanning.

Å være lærer i en mangfoldig skole er ei bok som beveger seg i spennet mellom å være ei fagbok og ei pensumbok i PEL. Dersom man leser denne boka i helhet som ei pensumbok i PEL, er deler av den altfor uensartet og lite skolerettet. Man trenger da i det minste ei tilleggsbok som presenterer de ulike religionene fra et skoleperspektiv. Skal *Å være lærer i en mangfoldig skole* fungere som ei grunnbok i PEL, savner jeg en enhetlig og progressiv framstilling. Skoleperspektivet er for springende og uklart. Blir den imidlertid lest som ei fagbok omkring visse sider ved religion og pedagogikk, er dette ei spennende bok med flere meget interessante perspektiver.

I grunnen er dette ei bok skrevet for meg og mine kolleger, oss som jobber ved høyskole og universitet. Dette er først og fremst foreleserens bok, ikke studentens – selv om flere av artiklene kan brukes på et grunnnivå. I innledningen sies det at en antologi gjør lærerutdanningen forskningsbasert. Det er riktig: Her innføres spennende perspektiv som religiøs selvtypifisering, accountability, essensialistisk kulturforståelse, meningsorientert kulturforståelse, intersubjektiv mening med flere. Les boka og finn ut hva alt dette betyr! En annen styrke ved denne boka er de mange stemmene; mangfoldet av pedagogiske syn.

Ut fra mine erfaringer fra 26 år på høyskole mener jeg likevel at flere av disse artiklene er for vanskelige for studenter på et grunnnivå. I enkelte artikler er frykten for konkretiseringer så sterk at dette kommer til å skape fordøyelsesproblemer hos studentene. De svakeste delene av *Å være lærer i en mangfoldig skole* er preget av en akademisering av det selvfølgelig, som igjen skaper klisjeer.

På mastergradsnivå, derimot, er flere av artiklene svært relevante. Jeg er sikker på at mange mastergradsstudenter vil ha nytte av de ulike tekstene i *Å være lærer i en mangfoldig skole*.

Mantraet i *Å være lærer i en mangfoldig skole* er «mangfold». Det virker nesten som om hver gang ordet mangfold benyttes (og det er ikke få), forventer forfatteren et ekstra klapp på skulderen. Hadde det ikke blitt en bedre bok om kulturelt mangfold i utgangspunktet ble sett som et nøytralt begrep? Først på side 51 begynner man å reflektere over at religion og kultur for øvrig ikke bare skaper positivt mangfold, men også et mangfold av distanse og fordommer.

Konflikt er et tema som blir forbausende svakt behandlet i denne boka. Med tanke på at kultur i sin tidlige og rå utforming i stor grad er basert på utstøtelse

og fiendskap, og, samtidig, den dag i dag, ligger et *oss* og et *dem* der og ulmer under overflaten på all politisk korrekt tenkning, kunne det ikke være på sin plass, både å reflektere over mangfold i lys av både konflikt, utstøtelse og vold og, samtidig reflektere over kildene til den stadig tiltagende barmhjertigheten og inkluderingen? Skal man forstå denne vekslingen mellom inkludering og ekskludering, må man både ha et verktøy for å forstå historisk utvikling og samtidig være obs på at inkludering ikke kommer naturlig, av seg selv. Det vet enhver som har jobbet i skolen.

Dersom jeg vurderer *Å være lærer i en mangfoldig skole* som ei ren fagbok, uavhengig av PEL og en direkte skolekontekst, ville jeg gått god for flertallet av artiklene. Som ei grunnbok i PEL er skolekonteksten for indirekte og artiklene henger for løst sammen med hverandre. Personlig fant jeg Taylors perspektiv (kapittel 7) om uenighetsfellesskapet, svært interessant. Skulle jeg imidlertid velge artikler for et PEL-pensum – som jeg jo skal – er artikkelen om samene (kapittel 8) svært velskrevet, objektiv og tilpasset studentenes nivå. Studiet av en flerkulturell festival (kapittel 9) er også en soleklar pensumartikkel, den burde alle som skal jobbe i skolen lese. Vil også anbefale Engens drøfting av den inkluderende skolen (kapittel 12). Ikke ante jeg at inkluderingsideologien i norsk skole førte til økt individualisering (se side 199). Det siste kapitlet (kapittel 17) med sitt internasjonale perspektiv på pedagogikken og kritikken av en teknologiserende pedagogikk, vil være viktig lesning for framtidige lærere.

Så til bok nummer to: *Religioner og livssyn i skolehverdagen* er kanskje ikke så spennende å lese som fagbok for kolleger, men som pensumbok i PEL er den virkelig god. Målet med boka er å gi kunnskap om religion og livssyn i skolen. Det gjør den virkelig. Forfatterne har i grunnen stålkontroll på lærerutdanningskonteksten. De vet at de fleste studentene som tar PEL, ikke har hatt noe KRLE i studieløpet. Derfor innføringsperspektivet. (Dette perspektivet mangler jo fullstendig i *Å være lærer i en mangfoldig skole*.) Sødal, redaktøren (og Eidhamar) er jo i KRLE-konteksten dronning og konge i lærebokskriving her på berget. Boka er velskrevet, det er lite generelt pedagogisk fiksfakseri, og et tydelig mål om å gi en helhetlig forståelse av religion og livssyn i skolen. Boka er skrevet med letthet og kunnskapsmessig soliditet. Skolekonteksten er den røde tråden i alt som skrives. Innenfra/utenfra-perspektivet er spesielt godt og, faktisk, tankevekkende skrevet.

Den kanskje største styrken i *Religioner og livssyn i skolehverdagen* er de mange eksemplene som gis omkring religiøse/trosmessige dilemmaer i skolen. Ellers er det som skrives om en stadig sterkere hybridisering av religion i skolen, pålitelig og godt begrunnet.

En av svakhetene i *Religioner og livssyn i skolehverdagen* er den leksikalske

framstillingen av de åtte mest relevante religionene for norsk skole. Denne delen er velskrevet, men dessverre, aromaen forsvinner i de tettekrevne innføringene. Det som er bra, og kanskje vanskeligere enn man kunne tro – blant annet på grunn av sidetallenes begrensning – er det klare fokus på de åtte religionenes skolekontekst. Slik skiller boka seg fra bøker om verdensreligionene i KRLE-faget ettersom sistnevnte gir en mer generell innføring i religioner.

Religioner og livssyn i skolehverdagen er heller ikke helt fri fra en viss akademisering av selvfølgeligheter. Noen ganger synes jeg at boka blir vel politisk korrekt. Oppgavene er gjennomtenkte, men skaper en følelse av kontroll hos meg. Forfatterne virker her og der overengstelige for ikke å være multikulturelle nok. På side 84 skriver de at en ateist som konkluderer med at han ikke har noe å lære av livssynet til en som tror på Gud «selvsagt ikke er intolerant». Vel, vel.

En av farene med pensumbøker omkring en multikulturell skole, er at de blir så idealistiske at det koker ned til klisjeer – ute av stand til å hjelpe lærerne til å virkeliggjøre en skole der alle blir behandlet på likeverdig vis. Ut fra mine erfaringer er det i skole og barnehage at det multikulturelle fungerer best. Ellers i samfunnet virker integreringen spak, tafatt og i ferd med å danne nye klasse-skiller. Skal integreringen fungere enda bedre i skolen – og dermed skape et mer integrert samfunn i framtida – må det multikulturelle møtes gjennom en problemløsende holdning. Dersom en elev ikke får bli med på svømming, dans eller markere en høytid, krever det praktiske løsninger som også vil gå utover majoriteten. Det er viktig å jobbe med dette slik at man tilpasser skolehverdagen den utsatte elevens kulturelle særtrekk og fremmer hennes individualisme, samtidig som man i størst mulig grad greier å tilpasse de ulike kulturenes verdissyn til generelle humane verdier. Skulle jeg gitt framtidige lærebokforfattere et godt råd, ville det være å grave djupere ned i problemene for slik å skape flere reelle handlingsrom innenfor en multikulturell skole.